

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *St. A.*
Cím: *Káréves a pesti nagyárvíz*

Forrás: *Függetlenség*

Bp.

(Hely)

1938 jan. 16.

(Idő)

(Köt. v. füz.) (C)

Osztályozás

Tárgy

614.81

Hely

Idő

418384

Személy

SZÁZ ÉVES A PESTI NAGYÁRVIZ

Az „Árvíz hajós” még ma is kötelező olvasmány. A Belváros járókelői minden nap felnéznek az árvíz emlékéért hirdető domborműre, amely ott díszleg a ferences barátok templomán. Mégis csak kevesen tudják, hogy az Ur 1938-ig esztendeje — a sok-sok centennárium között — egy nevezetes esemény évfordulója is. A nagy árvíz, mint azt az egykorú ujságok, krónikák feljegyezték, 1838 március 12-én árasztotta el Pestet.

A jégtáblákat torlasztó, hömpölygő Dunának most is haragosak a hullámai, de most már hatalmas lépcsőzet ágyazza oldalait. Ha meg is duzzad majd tavaszra, ez az ár nem hozhat veszedelmet. Az „Árvíz hajós” egy évszázad alatt a legendák hőse lett. Nincs többé árveszély Pesten...

Régi árvizek

A pesti árvizek történetét még a századforduló évében, d'Artagnan foglalta írásba. Ez a késői krónikás, aki ugyan még nem foglalkozott „szellemtörténelem”-mel, csak a grófi levelesládák és az íróasztalok leveleinek szerény riportere volt, felsorolja a multidők legborzalmasabb katasztrófáit. Bankrállások, rékordok, véres szerelmi drámák, nemzetközi futballderbyk, gyilkosságok és más ilyen izgalmak akkoriban még nem voltak. Nyugodt, halk hangú, csendes volt a világ. Egyszer-mászor azonban nekibódult a Duna... Az volt az igazi szenzáció!

1741, 1744, 1775: három szomorú dátum.

1775 február 17-én Nyitray Gábor rector magnificus iratta ki az universitás táblájára: „Törvényhallgató urak, erejükhez mérten szóval és tettel segítsek.”... Gróf Zichy Miklósné Berényi Erzsébet naponkint kétszáz inségest élelmezett, Illésházy János, Szápáry József és Niczky Ferenc 15.000 P forinttal siettek az árvízkarosultak támogatására. Gr. Vay László levele szerint február 18-án már ladikon közlekedtek a Duna-utcában.

611 rombadőlt pesti ház, 174.364 forint kár az árvíz hiteles mérlege.

Jött azután az 1789-i, majd az 1795-i árvíz, amely 2 hétig tartott. (Ekkor történt, hogy Lányi József udvari tanácsos báró Orczy Lőrincékhez ment estére. Mialatt vacsoráztak, valaki elkötötte a nobilitás csónakát s így „egy óriási sütőteknőben” szállították haza a lakására.

Az első zsílipos gátakat ez évben készítették el Pesten.

Délután fél öt...

1838 márc. 12-én már oly gyorsan növekedett a víz a Tabánban, a Vizivárosban, az Országúton és a Neustiften (Ujlak), hogy még a felső emeletokről is nehezen lehetett megmenteni az embereket.

Óbuda teljesen elpusztult és a lakosság jajveszékélése úgy a budai Várba, mint Pestre is elhallatszott.

Szekesúvár

Az egykorú „riporter” így számol be a szenzációról:

— Március 13-ika az évek sorában az a felejthetetlen gyásznap, melyen délután 4½ óraker kezdé a rettentő elem Pest-Buda között első felvonását azon nagy szomorújátéknak, melyet sok száznak élete és vagyona elrablásával végzett.

A jégzajlást hatalmas embertömeg nézte végig.

köztük Slater és Plews angol építészek is, akik az állóhíd megvalósításán serénykedtek a fővárosban.

Megkondulnak a vészharangok

Március 13. Éjféli. Megkondulnak a vészharangok. A védőgát átszakadt. Így kezdődik a krónika... A „ülő öszön” olyan sebességgel emelkedett, hogy 1 óra 10 perckor már 27 lábnyi, 1 hüvelyknyi és 9 vonalnyi volt. A víz-tömeg a váci gát lerombolása után szinte át-hömpölygött a városra.

A földszinti lakók már-már a maguk mentésére sem gondolhattak.

Március 14-én a csónakok csak a Párisi- és Kígyó-utcák keresztelődésénél köthettek ki. Víz alá merültek a Váci-utcán a boltok. Házak omoltak, halálhörgés üvöltött mindenhol. Romokban hevert a Józsefváros, rengeteg halott, az újvásártéren (Erzsébet-tér) összemomlott a kétemeletes Derra-ház, a Belvárosban a Kendelényi-ház, a Paradicsom és a Fehérhajó.

A március 15-re virradó borzalmak éjszakáján

estétől reggelig zúgtak a félvert harangok.

Már az alacsonyabb háztetőket is előntötte az ár. Koromsötét éjben, fátylós emberek eveztek.

Akiket sikerült megmenteni, azokat a patantyús-kaszárnyába, az Egyetem-utcai Károlyi-palotába, a ferencesekhez és az invalidusokhoz szállították. A megyeházán a vakokat helyezték el, mert az ő intézetük is összedőlt.

Mindenki mentett, akinek helyén volt a szive, — írja a krónikás. — Emberfeletti munkát végzett Wesselényi Miklós, az árvíz hajós, Eötvös József báró, Desseffy Aurél

és a helyőrség, különösen Duka főhadnagy, Kis és Hochstätter kapitányok.

Surmiak közkatona egy egész családot mentett meg.

A család a tetőre menekült, a katona pedig a jeges áron átúszva, egy úszó gerendába kapaszkodva, akkor ért a tetőhöz, amikor a ház falai már elomlottak. A tűzfalon felmászva, egyenkint hozta le a szerencsétleneket.

Wesselényi báró nevéhez több ezer ember megmentése fűződik.

Kis Mihály táblai hivatalnok és gróf Cziráky Antal csónakon háromszáz embert mentettek ki a veszedelemből. Már az árvíz belvárosi róm. kath. káplán, aki jeles úszó volt, 250 fuldoklót húzott ki a vízből. Joannics Döme levéltárnok, Paulay Ferenc ügyvéd, Molnár György számvevő, báró Prónay Albert, Behrend százados, Kovács Ferenc ügyvéd, Marczibányi Livius, Egressy Samu, Tentzer mérnök az árvíz többi hősei. A jótékonyság terén József nádor, Mária Dorottya főhercegnő, gróf Keglevich Gábor és neje, Sándor Matild grófnő, gróf Károlyi György, Stejnacherné stb. jártak elől jó példával.

A Schreckensnacht

Március Idusán már száraz helyre is akadtak egyesek. Ilyen Ararat-ok voltak a Ferenciek-tere, a Gránátos-utca, a Nagyhid-utca, a Józsefpiac és a Vásárpia. Dubravitzky Simon alispán ladikon járt ki a megyeházáról segélyeket osztani.

A 15-re virradó éjszakát, amikor az ár igazi tombolása lefolyt,

Schreckensnachten keresztelték el.

Heichele budai pékmester 12 zsák süteményt küldött az inségeseknek. *Felbér* Mária „di-

vatos énekművésznőt”, az egyik halászmalom-
ban találták meg. Március 16-án a „*Nádor*”
és a „*Ferenc*” gőzösök szállították a népet
Budára. Tizenhatodikán esett az eső,

19-én hajnalban földrengés volt.

A tüzelőfát is elragadta az ár.

Tomala Ferdinánd műáros nyitotta meg a
felsegélyezési akciót a „*borzasztó vízar*”
emléklapjával. Bécsben és Ausztria minden
városában jótékony hangversenyeket rendez-
tek

Karolina Augusztia özvegy királyné és
császárné külön perselyt akasztott ki
fogadótermében „*Für die Pest-Ofner*” fel-
írással.

Liszt Ferenc a magyar festvérekért

Az árvízkárosultak érdekében megindult
akció az egész nemzetet tette ébresztette.
Liszt Ferenc is ekkor mutatta meg igazán,
hogy a világi szíve magyarul dobog. Haza-
jött hangversenyezni .

36 óra alatt felépítették a tabáni kör-
házat.

Stáhl Ignác és *Gausz* Márton főorvosok mel-
lett, a nádor hitvese tett legtöbbet a betegek
érdekében. *Grassalkovich* herceg, a *Podma-
nitzky* bárók, *Ráday* Gedeon gróf, *Beleznay*
gróf, *Wartensleben* gróf szekerekkel hordat-
ták Pestre az élelmiszert. Egymást érték a
környékbeli jótékonycélú előadások. Ekkor
lett híres *Parmitzky* „*Megbékülés a Duna
hullámaival*” című keringője. Vác, Nagy-
várad mutattak jó példát. *Károlyi* György
és *Zichy* Karolin, palotájuk legszebb termeit
menedékkotthonnak rendezték be.

Természetesen a pesti alvilág már ekkor
is működött.

Rablók, fosztogatók lepték el a várost,

úgy hogy József nádor statáriummal, Lónyay
János kir. árvízi biztos pedig más drákói
intézkedésekkel vetett véget a garázdálkodá-
soknak.

Igy folyt le Pesten az 1838-i árvíz, „*Ha-
sanló borzalmas idő soha nem volt a város-
ban*” — jegyzi meg a véresszájú riporternek
igazán nem nevezhető krónikás. Igaz, hogy
ezt még a proletárdiktatúra előtt írta.